

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Wniosek dotyczący rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w celu umożliwienia kontynuacji programów współpracy terytorialnej PEACE IV (Irlandia – Zjednoczone Królestwo) i Zjednoczone Królestwo – Irlandia (Irlandia – Irlandia Północna – Szkocja) w kontekście wystąpienia Zjednoczonego Królestwa z Unii Europejskiej”

(COM(2018) 892 final – 2018/0432 (COD))

(2019/C 190/05)

Sprawozdawca generalny: **Jane MORRICE**

Wniosek o konsultację	Parlament Europejski, 14.1.2019
	Rada Unii Europejskiej, 15.1.2019
Podstawa prawna	Art. 178 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej
Sekcja odpowiedzialna	Sekcja ds. Unii Gospodarczej i Walutowej oraz Spójności Gospodarczej i Społecznej
Data przyjęcia na sesji plenarnej	20.2.2019
Sesja plenarna nr	541
Wynik głosowania (za/przeciw/wstrzymało się)	102/1/0

1. Wnioski i zalecenia

1.1. Dalsze wsparcie ze strony UE dla Irlandii Północnej, w szczególności dla programów PEACE i Interreg, również w okresie po wystąpieniu Zjednoczonego Królestwa z UE, jest nie tylko niezbędne, ale ma pierwszorzędne znaczenie, o czym świadczy pełna wyzwał debata na temat granicy między Zjednoczonym Królestwem a Irlandią prowadzona podczas negocjacji w sprawie brexitu.

1.2. EKES z największym zadowoleniem przyjmuje propozycję kontynuowania unijnego programu PEACE w Irlandii Północnej i granicznych hrabstwach Irlandii po wystąpieniu Zjednoczonego Królestwa z UE. Komitet docenia to, że UE priorytetowo traktuje wspieranie procesu pokojowego; uznaje też istotny wkład programu PEACE w utrzymanie pokoju w regionie. Jest to zgodne z ustaleniami Parlamentu Europejskiego z września 2018 r. ⁽¹⁾, w których nazwano program PEACE wzorcem dla reszty świata.

1.3. Dalsze zobowiązanie się UE, by czynić wszystko, co w jej mocy dla zagwarantowania, że Irlandia Północna nie tylko pozostanie obszarem wolnym od konfliktu, ale że będzie nadal podążać drogą pojednania, wykorzystując oddolne podejście do budowania pokoju i rozwiązywania konfliktów będące wizytówką UE, ma dla podmiotów społeczeństwa obywatelskiego kapitalne znaczenie zważywszy, że polityczna, gospodarcza i społeczna niepewność spowodowana brexitem ma destabilizujący charakter.

1.4. Europejski program na rzecz pokoju i pojednania (PEACE) stanowi najcenniejszy i najbardziej udany instrument budowania pokoju kiedykolwiek wykorzystywany przez Unię Europejską w sytuacji konfliktu. W ciągu 24 lat od uruchomienia programu PEACE, ustanowionego w odpowiedzi na zawieszenia broni w Irlandii Północnej w 1995 r., zainwestowano ponad 2 mld EUR w międzypokojowe, transgraniczne i innego rodzaju projekty na rzecz pojednania.

1.5. Program PEACE, obwieszczony przez wszystkie strony porozumienia wielkopiątkowego/porozumienia z Belfastu jako wnoszący istotny wkład w proces pokojowy, jest jedyny w swoim rodzaju, ponieważ swoim zakresem wykracza poza wszelkie interwencje podejmowane przez UE na swym własnym terytorium. Gromadzi on brytyjskie i irlandzkie zainteresowane strony pod egidą UE w wyłącznym celu ochrony procesu pokojowego i wspierania budowy pokoju w regionie i poza nim.

⁽¹⁾ Przewodniczący Rady Europejskiej Donald Tusk powiedział: „Nie będziemy igrać z pokojem ani określać datę ważności pojednania ... dajcie nam wiarygodne gwarancje pokoju w Irlandii Północnej, a Zjednoczone Królestwo opuści UE jako zaufany przyjaciel”.

1.6. Pilny charakter sytuacji powstałej w wyniku procesu brexitu i ewentualne wyjście Zjednoczonego Królestwa z UE wymaga reakcji ze strony Unii, by zabezpieczyć proces pokojowy i wyjść naprzeciw nowym potrzebom regionu w pobrexitowym kontekście. Wzmocnienie przez UE wsparcia dla kontynuacji transgranicznych programów PEACE i Interreg jest istotnym krokiem we właściwym kierunku. Z oczywistych względów zobowiązanie to stanowi fundament znacznej części wsparcia UE dla tego regionu, jednak można uczynić więcej i należy to zrobić.

1.7. Potrzeby o bardziej natychmiastowym charakterze uwidoczną się zarówno w trakcie negocjacji w sprawie brexitu, jak i po ich zakończeniu, jeżeli napięcia między społecznościami będą rosły, a lojalność wobec Wielkiej Brytanii i Irlandii jeszcze bardziej rozchodzić się – zarówno na poziomie ulicy, jak i na granicy. Oznaka dobrej woli ze strony UE mogłaby objąć zobowiązanie do zwiększenia unijnego finansowania programu PEACE w kolejnej rundzie i ustanowienia Europejskiego Centrum Pokoju i Pojednania w Belfaście, zgodnie z propozycją przedstawioną w poprzednich sprawozdaniach EKES-u/PE/KE⁽²⁾. Byłoby to konkretnym dowodem długoterminowego zaangażowania UE w proces pokojowy.

2. Kontekst opinii

2.1. W uznaniu wagi i wrażliwego charakteru sytuacji w Irlandii Północnej, pierwszy program PEACE miał na celu stworzenie wszechstronnego instrumentu mającego znieść bariery między wrogimi i podzielonymi społecznościami. Program ten, ustanowiony w porozumieniu z zainteresowanymi stronami reprezentującymi sektor polityczny, administracyjny i wolontariacki, oparty jest na oddolnym podejściu aktywnie angażującym osoby znajdujące się w najtrudniejszej sytuacji w społeczeństwie, w tym dzieci, kobiety, ofiary i podmioty konfliktu.

2.2. W wyniku szeregu działań utworzono w ramach programu PEACE 1 oddolne organizacje mające współpracować z innymi podmiotami poprzez umieszczenie kontroli nad znaczną większością środków finansowych UE oraz ich dystrybucji w rękach lokalnych grup i rad. Program PEACE wspierał projekty dotyczące budowania pokoju, rozwiązywania konfliktów, wzajemnego zrozumienia i przezwyciężania traumatycznych przeżyć i kwestii wynikających z przeszłości. Ma on na swoim koncie liczne sukcesy i nie sposób przecenić jego wkładu w ustanowienie podwalin porozumienia pokojowego z 1998 r. Jest on obecnie obsługiwany przez Specjalny Organ ds. Programów UE (SEUPB), transgraniczną organizację Zjednoczonego Królestwa i Irlandii utworzoną na mocy umowy, za pośrednictwem której UE finansuje wszystkie działania transgraniczne i na rzecz pokoju.

2.3. Kontynuacja programu PEACE ma kluczowe znaczenie dla zagwarantowania, że region ten nie pogrąży się ponownie w konflikcie w obliczu wyzwań związanych z podzieloną lojalnością, która może się jeszcze pogłębić po brexicie, jak wskazują napięcia, które uwidoczniły się w trakcie negocjacji. Kontynuacja programu PEACE jest obecnie bardziej istotna niż w jakimkolwiek innym momencie od 1998 r. EKES z zadowoleniem przyjmuje przyjęte w ramach negocjacji w sprawie brexitu zobowiązanie do utrzymania w mocy porozumienia wielkopiątkowego/porozumienia z Belfastu i zapewnienia, że nie będzie twardej granicy, a program PEACE może odegrać kluczową rolę we wspieraniu wszelkich przemian. Kwestia granicy irlandzkiej pozostanie najtrudniejszym aspektem brexitu nawet po zakończeniu obecnych negocjacji, w związku z czym transgraniczne programy PEACE i Interreg oraz stały dialog między Zjednoczonym Królestwem a Irlandią są niezbędne i mają pierwszorzędne znaczenie.

3. Zalecenia ogólne

3.1. Należałoby zastanowić się nad ulepszeniem PEACE Plus – taką nazwę nosić będzie po 2020 r. odnowiona inicjatywa. Proponowane ulepszenia można zaklasyfikować do pięciu głównych obszarów.

3.1.1. Należy położyć większy nacisk na promowanie wspólnego społeczeństwa poprzez podejmowanie rzeczywistych działań obejmujących różne społeczności. Większe wsparcie dla edukacji włączającej i promowanie transgranicznej wymiany w mediach, kulturze i sporcie powinno być jednym z priorytetowych obszarów działań. Ponadto, o czym świadczą wiele murów „pokoju” dzielących społeczeństwa, w których dochodzi do segregacji, należy nadać priorytet kierowanym przez społeczność pracom nad ulepszeniem środowiska fizycznego i społecznego.

3.1.2. Wsparcie dla projektów dotyczących „pojedynczej tożsamości” należy wykorzystywać do budowy zaufania w społecznościach, w których dochodzi do segregacji jedynie wówczas, gdy stanowi to prawdziwy krok w kierunku interakcji z innymi. Według jednego komentatora mającego dostęp do wiarygodnych źródeł, finansowanie programu PEACE napotyka nieraz na problemy wynikające z tego, że stosuje się „za dużo marchewki, a za mało kija”.

3.1.3. Działania komunikacyjne związane z programem PEACE nie spełniają zasadniczych wymogów gwarantujących, że obywatele są w pełni świadomi roli UE. Specjalny Organ ds. Programów UE podejmuje stosowne wysiłki, ale Komisja Europejska, departamenty poszczególnych rządów, podmioty kształtujące opinię publiczną i inne organy powinny zintensyfikować wysiłki na rzecz uznawania i objaśniania roli UE poprzez wykorzystanie „marki” gołąbka pokoju jako symbolu finansowanych przez UE projektów PEACE.

⁽²⁾ Zob. opinia EKES-u SC/029 w sprawie procesu pokojowego w Irlandii Północnej, przyjęta 22 października 2008 r. (Dz.U. C 100 z 30.4.2009, s. 100).

3.1.4. Jasne procesy monitorowania i oceny mające zapewnić osiągnięcie rezultatów mierzy się również ich transformacyjnym charakterem, a nie tylko zdolnością ekspertów do zaznaczenia pól wyboru odpowiedzi. Niektóre grupy reprezentujące małe społeczności, które najbardziej potrzebują wsparcia, stwierdziły, że finansowanie ze środków UE jest „niewarte wysiłku” i stanowi bardzo duże obciążenie cennych zasobów ludzkich, na których marnowanie nie mogą sobie one pozwolić.

3.1.5. Według rezolucji z 2018 r. przyjętej przez Parlament Europejski ⁽³⁾, program PEACE powinien być propagowany jako unijny wzorzec mogący doprowadzić do trwałego pokoju w innych częściach Europy i w świecie. Jest to zgodne z opinią EKES-u, w której proponuje się podjęcie kierowanej przez UE globalnej inicjatywy na rzecz budowania pokoju, wzorowanej na programie PEACE i wytyczającej europejską drogę pokoju biegnącą z Irlandii Północnej do Nikozji. Znana pod nazwą „Droga gołąbka pokoju”, wiodłaby ona szlakiem irlandzkiego pielgrzyma Kolumbana, wzdłuż frontu zachodniego, poprzez Bałkany, by na koniec połączyć dwie podzielone wyspy po obu stronach Europy ⁽⁴⁾.

3.2. Chociaż to Bruksela może wyznaczać główny kierunek poprawy niektórych aspektów programu PEACE, nowy program PEACE 2020 Plus jest niemniej okazją do wznowienia dialogu ze społeczeństwem obywatelskim w celu wzmocnienia celów i wartości UE w Irlandii Północnej. Nie powinno to prowadzić do zwiększania biurokracji, lecz służyć budowie zaufania i zrozumieniu roli UE we wspieraniu pokoju i pojednania.

3.3. Należy zainicjować proces konsultacji podobny do tego wszczętego w 1994 r. przez byłego przewodniczącego Komisji Europejskiej Jacques'a Delorsa w odniesieniu do PEACE 1, nie tylko z myślą o zwiększeniu poczucia odpowiedzialności poszczególnych społeczności za budowanie pokoju, ale także by umożliwić wspólne uczenie się. Wzorując się na grupie zadaniowej utworzonej przez Jacques'a Delorsa przed zakończeniem swego mandatu, procesem tym mógłby kierować Jean-Claude Juncker, pracując z trzema posłami do PE z Irlandii Północnej i z sekretarzem generalnym Komisji Europejskiej u boku obecnej grupy zadaniowej Komisji, we współpracy ze Specjalnym Organem ds. Programów UE i szefami biur Komisji Europejskiej w Belfaście, Dublinie i Londynie.

4. Konkretnie kluczowe zalecenia dotyczące cyklu finansowania programu PEACE po 2020 r.

- Nadać większe znaczenie projektom skupionym na łączeniu zarówno przedsięwzięć dotyczących „pojedynczej tożsamości”, jak i inicjatyw skierowanych do różnych społeczności; preferuje się tu programy współpracy.
- Przedłużyć okres trwania programu PEACE; przekształcenie konfliktu wymagać będzie czasu i bardziej długoterminowego zaangażowania niż ma to miejsce w przypadku obecnych cykli finansowania.
- Rozważyć możliwość zalecenia, by przyszłe finansowane przez UE projekty PEACE opatrzone były symbolem gołąbka pokoju z flagą UE i napisem „finansowane z unijnego programu PEACE”.
- W skład organów monitorujących program PEACE nadal powinni wchodzić przedstawiciele społeczeństwa obywatelskiego, ale nie tylko te podmioty, które są najbardziej dogodne lub które najdłużej działają; należy dołożyć większych starań, by wspierać rozwój podmiotów działających w obrębie wspólnot.
- Zastanowić się nad utworzeniem lokalnych komitetów działających pod egidą programu PEACE w celu podjęcia współpracy z radami, Zgromadzeniem i innymi decydentami.
- Promować koncepcję gołąbka pokoju poprzez tworzenie sieci budowniczych pokoju w całej Europie, z wykorzystaniem wziętych z życia historii, aby zwiększyć świadomość konfliktów i aktywnie angażować obywateli za pośrednictwem drogi pokoju.

⁽³⁾ Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 11 września 2018 r. w sprawie wpływu polityki spójności UE w Irlandii Północnej.

⁽⁴⁾ Zob. opinia EKES-u „Droga gołąbka pokoju – propozycja globalnej strategii UE na rzecz budowania pokoju” – dotychczas nieopublikowana w Dz.U.

- Potwierdzić pierwotne zobowiązanie do ustanowienia Europejskiego Centrum Pokoju w Irlandii Północnej w powiązaniu z centrum w Nikozji, jako ośrodków przekazujących stosowane w prawdziwym życiu praktyczne rozwiązania dotyczące budowania pokoju w Europie i na świecie; dzięki temu wiedza, która została z takim trudem zdobyta w ciągu całego procesu pokojowego w Irlandii Północnej i w innych miejscach, będzie nadal służyć pogrążonym w konflikcie społeczeństwom, a także społeczeństwom pokonfliktowym.

Bruksela, dnia 20 lutego 2019 r.

Luca JAHIER
Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
